

Undersökning om coronapandemins påverkan på skolväsendet

Enkätundersökning bland personal i skolan

Sammanfattande iakttagelser.....	2
1 Inledning.....	4
2 Undersökningens resultat.....	5
Skolornas möjlighet att upprätthålla den garanterade undervisningstiden	5
Bedömning och betygssättning	6
Skolornas möjligheter att ge elever extra anpassningar och särskilt stöd	8
Skolornas arbete med elevhälsa	11
Skolornas möjlighet att ge eleverna trygghet och studiero	13
Elevernas möjlighet att genomföra prao och arbetsplatsförlagt lärande	14
Skolornas möjlighet att genomföra utvecklingssamtal	16
Skolornas möjlighet att erbjuda skolmåltider.....	17
Bilaga: Ytterligare information om undersökningen	19
Information om respondenterna	20

Sammanfattande iakttagelser

Med anledning av den pågående coronapandemin har Skolverket genomfört en enkätundersökning riktad till personal inom skolan om deras uppfattningar om pandemins påverkan på skolan. Enkätundersökningen publicerades som ett öppet frågeformulär på Skolverkets webbplats, d.v.s. de som svarade tog själva initiativ till att besvara enkäten. Det innebär att resultatet endast representerar de som har besvarat enkäten och kan inte generaliseras till all personal i skolväsendet. Studien ger dock indikationer vilka utmaningar pandemin har medfört för skolväsendet, och var utmaningarna upplevs vara som störst.

Vid tiden för enkätundersökningen bedrevs undervisningen i gymnasieskolan och vuxenutbildningen i huvudsak på distans. Det är därför troligt att de svarande kan ha uppfattat att läget även under kommande läsår skulle kunna innebära fortsatt distansundervisning. Den 29 maj 2020 meddelade Folkhälsomyndigheten att myndighetens rekommendationer om distansundervisning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen tas bort från den 15 juni.

Det bör noteras att studien inte ger någon tillförlitlig bild av hur omfattande en viss problematik är inom skolväsendet. Att många av de svarande beskriver frånvaron som ett stort problem innebär exempelvis *inte* att frånvaron nationellt sett skilde sig kraftigt från normalläget vid enkätens genomförande. Skolverkets uppföljning av frånvaro från april 2020 indikerar att frånvaro bland elever i grundskolan var något större än motsvarande period undre föregående år, medan den i gymnasieskolan var något lägre.¹

I korta drag visar undersökningen följande:

- Många av de utmaningar som de svarande framhåller har sin förklaring i att de har erfarit en större frånvaro bland personal och elever än normalt. Flera beskriver att vårterminen 2020 har inneburit en ansträngd situation för skolornas personal. Där det har varit hög frånvaro bland personal och elever anser de svarande att detta inneburit betydande utmaningar inom flera viktiga områden, bl.a. bedömning och betygsättning, möjligheten att ge elever extra anpassningar och särskilt stöd, samt elevhälsa.
- Det är generellt sett en större andel av de svarande som arbetar i gymnasieskolan och vuxenutbildningen som upplever att verksamheten påverkas i stor utsträckning om den nuvarande situationen fortsätter under läsåret 20/21.
- En betydande andel av de svarande upplever att skolornas möjlighet att erbjuda extra anpassningar och särskilt stöd påverkas i stor utsträckning om

¹ Skolverket (2020). *Undersökning av frånvaro bland lärare, barn och elever – uppföljning för april 2020*. Däremot verkar frånvaron varit tydligt högre initialt under coronapandemin, men förefaller senare som regel ha återgått mot mer normala nivåer. Påverkan på elevfrånvaron tycks dessutom skilja sig åt mellan skolor och huvudmän. Samma uppföljning visade att frånvaron bland personalen i grundskolan var cirka 40 procent högre än jämförbar period året innan.

den situation som rått under vårterminen 2020 fortsätter över nästkommande läsår. Situationen under vårterminen har inneburit begränsningar i möjligheterna till fysiska möten med eleverna. Detta i kombination med större frånvaro bland personalen har skapat utmaningar när det kommer till möjligheterna för att ge elever särskilda anpassningar och särskilt stöd.

- I gymnasieskolan och vuxenutbildningen är det en betydande andel av de svarande som upplever att bedömning och betygsättning påverkas i stor utsträckning av nuvarande situation. Framförallt pekar de svarande på att det är svårare att göra en allsidig bedömning av elevernas kunskaper samt att det är svårare att genomföra prov och examinationer i det rådande läget med fjärr- och distansundervisning.
- I gymnasieskolan och vuxenutbildningen är det en betydande andel av de svarande som anser att den rådande situationen påverkar elevernas möjlighet till studiero i stor utsträckning. När eleverna studerar i hemmet uppfattas skillnaderna vara större i vilka möjligheter eleverna har till att skapa en god studiemiljö.
- En knapp majoritet av de svarande anser att skolornas möjlighet att bedriva elevhälsa påverkas i stor utsträckning om nuvarande situation fortsätter under läsåret 20/21. I enkäten vittnar de svarande om att nya arbetsätt har införts för att lösa situationen, att elevhälsan hittar nya former för kontakt med eleverna och att man vid behov kan möta elever enskilt eller i mindre grupper på skolan för att genomföra test eller hälsofrämjande samtal. Begränsningar i den personliga kontakten med eleverna i skolmiljön gör det svårare för skolan att främja hälsa och välbefinnande, enligt många svarande.
- Elevernas möjligheter att genomföra prao och arbetsplatsförlagt lärande är områden där de svarande ser stora utmaningar inför kommande läsår. Många kommentarer hänvisar till en svår situation under vårterminen 2020 till följd av coronapandemins påverkan på näringslivet och andra samhällsfunktioner. Flera svarande beskriver en minskning i tillgång på företag och andra verksamheter som kan ta emot elever för prao och arbetsplatsförlagt lärande. Vissa skolor har gjort bedömningen att prao eller arbetsplatsförlagt lärande på en arbetsplats har varit olämpligt att genomföra under vårterminen. Därför har dessa moment förlagts till skolan eller i vissa fall skjutits på framtiden.
- Utvecklingssamtal genomförs enligt de svarande i stort sett som vanligt. De svarande i enkäten berättar att det är möjligt att genomföra utvecklingssamtal, även om man upplever att det finns utmaningar. Både från skolans och från vårdnadshavares sida förekommer det en rädsla för smitta om samtalen sker på plats. Det går att genomföra digitala samtal men det kräver att eleverna har tillgång till fungerande teknik i hemmet.

1 Inledning

Med anledning av de pågående coronapandemin har Skolverket genomfört en undersökning riktad till personal inom skolan om deras uppfattningar om pandemins påverkan på skolan. En enkätundersökning genomfördes under perioden 15–25 maj 2020. Enkäten riktades till all personal inom grundskolan (inklusive motsvarande skolformer), gymnasieskolan (inklusive gymnasiesärskolan) samt vuxenutbildningen (komvux och särvtux).

Syftet med undersökningen var att få en bred bild av vilka utmaningar som personalen inom skolan ser kan uppstå om effekterna av coronapandemin fortsätter att påverka skolan över läsåret 20/21. De svarande fick ta ställning till två olika lägen:

- Ett första läge där den situation som rått under vårterminen 2020 fortsätter under nästkommande läsår
- Ett andra läge där smittspridningen förvärras, vilket skulle kunna leda till att ytterligare restriktioner införs i skolan och i samhället

Vid tiden för enkätundersökningen bedrevs undervisningen i gymnasieskolan och vuxenutbildningen i huvudsak på distans. Det är därför troligt att de flesta svarande uppfattat att det första läget även under kommande läsår skulle innebära fortsatt distansundervisning. Den 29 maj 2020 meddelade Folkhälsomyndigheten att myndighetens rekommendationer om distansundervisning för gymnasieskolan och vuxenutbildningen tas bort från den 15 juni. Gymnasieelever kan därmed återvända till skolans lokaler i sommar och höst. Elever inom vuxenutbildningen kan fortsatt behöva få undervisning delvis på distans för att minska smittspridningen.

Enkäten publicerades som ett öppet frågeformulär som fanns tillgänglig på Skolverkets webbplats. Sammanlagt genererade enkäten drygt 6 300 svar. Denna metod för att samla in svar bidrar till flera påtagliga begränsningar i hur materialet kan analyseras. Det är viktigt att understryka att resultaten inte bygger på ett representativt urval, därför representerar resultatet endast de som har besvarat enkäten och kan inte generaliseras till en större population. Det bör också noteras att studien inte ger någon tillförlitlig bild av hur omfattande en viss problematik är inom skolväsendet.

Det är mot bakgrund av detta som rapporten inte redovisar några specifika svarsandelar utan endast övergripande sammanställningar av svaren. Resultaten kan likväl ge indikationer på vilka utmaningar pandemin har medfört för skolans del, och var utmaningarna upplevs vara som störst.

2 Undersökningens resultat

Skolornas möjlighet att upprätthålla den garanterade undervisningstiden

Vi har bitt de svarande beskriva vilka utmaningar de ser vad avser skolan möjlighet att upprätthålla den garanterade undervisningstiden under läsåret 20/21, dels i ett läge där situationen som varit under vårterminen fortsätter in på nästa läsår, dels om ett förvärrat läge skulle uppstå.

Likt många andra frågeområden är en ökad frånvaro bland både personal och elever den främsta utmaningen som lyfts fram av de som besvarat enkäten. Många av de svarande hänvisar till ett ansträngt läge under vårterminen när många i personalen varit frånvarande på grund av sjukdom, och all planerad undervisning därmed inte kunnat genomföras. Det gäller både i grundskolan såväl som i gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Andra svarande lyfter fram ökad långvarig frånvaro bland elever, vilket har lett till att elever har gått miste om undervisning. Andra framhåller att antalet elever med tillfällig och oregelbunden frånvaro riskerar att öka, en lärare beskriver:

Elever som kan vara på gränsen till att bli eller är hemmasittare, vi kan inte säga att de ska komma till skolan när de känner att de har förkylningssymptom, ont i huvudet m.m. Risk att de blir hemma.

Det ges dock olika bilder bland de svarande vad gäller hur frånvaron har utvecklats. En grupp av de svarande pekar på stor frånvaro, som riskerar att fortgå under nästa läsår om rekommendationen att stanna hemma även vid små sjukdomssymtom står fast. En annan grupp av de svarande ger snarare bilden att det uppstod en stor frånvaro under några veckor, därefter har läget stabiliserats och många elever återvänt till skolan under senare delen av vårterminen. Denna undersökning ger inga svar vad gäller omfattningen av frånvaron under vårterminen 2020, utan ger endast indikationer på vilken påverkan som frånvaron har haft på de skolor där den uppges ha varit hög. Skolverket har i en tidigare studie undersökt omfattningen av frånvaro i spåren av coronapandemin. En jämförelse gjordes mellan april månad 2020 och 2019. Den undersökningen visade att bland elever i grundskolan var det en viss ökning av frånvaron till följd av coronapandemin. När det gäller gymnasieskolan minskade istället frånvaron något.² Undersökningen visade samtidigt att det fanns betydande skillnader i frånvaro mellan huvudmän och mellan skolor inom samma huvudmannorganisation. Det framkom även information som indikerade att frånvaron bland barn och elever ökade kraftigt i början av coronapandemin för att sedan som regel återgå mot mer normala nivåer under april månad.

Ett ofta återkommande svar är att de praktiska ämnena och kurserna riskerar att endast kunna genomföras i begränsad omfattning. I grundskolan nämns ofta att ämnet idrott och hälsa påverkas genom att undervisningen endast sker utomhus

² Skolverket (2020). *Undersökning av frånvaro bland lärare, barn och elever – uppföljning för april 2020*.

och att eleverna inte byter kläder eller duschar i skolan. I gymnasieskolan och vuxenutbildningen kan det handla om begränsningar i de kurser som innebär praktiska moment eller som kräver utrustning som bara finns tillgängliga i skolans lokaler.

När gymnasieskolan har övergått till distansundervisning innebär det att nya bedömningar har gjorts av vilka aktiviteter som ska ingå i beräkningen av undervisningstiden. En ofta återkommande kommentar är att eleverna ges samma mängd undervisningstid på distans men att kvaliteten påverkas negativt. En rektor säger:

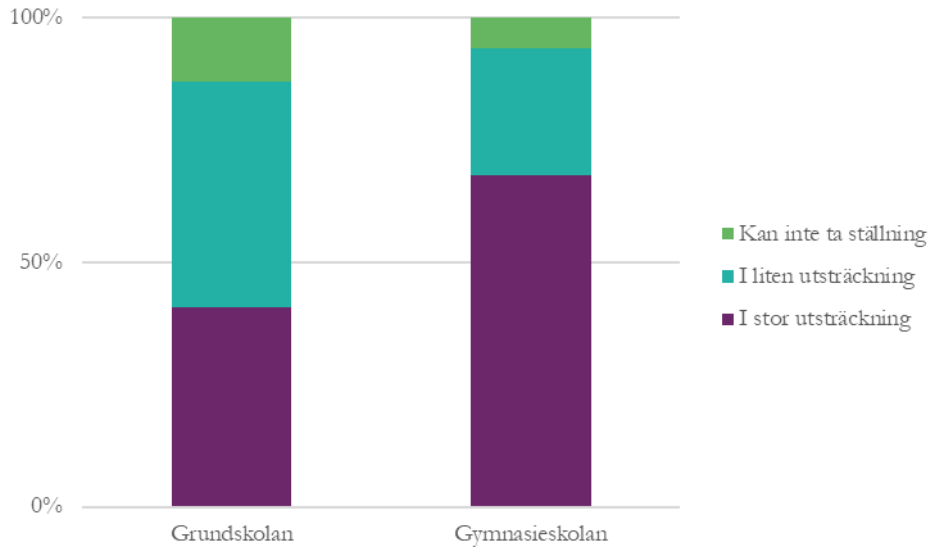
Det är ju frågan hur man definierar undervisningstid. Våra elever får idag en kombination av fjärr- och distansundervisning. På vissa sätt hade det varit optimalt med mer fjärrundervisning än idag, men eftersom det krävs mkt små undervisningsgrupper för att fjärrundervisning ska vara tillräckligt effektiv skulle resurserna inte räcka till det.

När vi tittar specifikt på rektorernas svar vittnar många av de svarande att de ser bemanning och lärares uthållighet som de främsta utmaningarna inför kommande läsår. I svaren hänvisas till erfarenheterna från vårterminen där det finns rektorer som har upplevt stor sjukfrånvaro bland personalen och att de lärare som arbetat haft en ansträngd arbetssituation.

Bedömning och betygssättning

Enkätresultaten visar att personal inom grundskolan respektive gymnasieskolan och vuxenutbildningen gör något olika bedömningar vad gäller hur bedömning och betygssättning kan påverkas under läsåret 20/21. Diagram 1 visar i vilken utsträckning de svarande bedömer att bedömning och betygssättning påverkas om situationen i skolan fortsätter som idag (det vill säga att grundskolan fortsatt är öppen och att gymnasieskolan och vuxenutbildningen i huvudsak bedrivs på distans). En betydligt större andel av personalen inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen bedömer att påverkan riskerar att bli stor om läget fortsätter som under våren. I grundskolan är det en majoritet av de svarande som bedömer att bedömning och betygssättning påverkas i mindre utsträckning vid en fortsatt situation som under vårterminen 2020.

Diagram 1. De svarandes bedömning av i vilken utsträckning möjligheten till bedömning och betygsättning påverkas under läsåret 20/21 om nuvarande situation fortsätter.

Utmaningar avseende bedömning och betygsättning

Personal inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen beskriver coronapandemins påverkan på betyg och bedömning som stor på grund av övergången till fjärr- och distansundervisning. Enkätsvaren vittnar om att påverkan är störst på program och kurser med praktiska moment samt arbetsplatsförlagt lärande. En rektor berättar:

Praktiska moment är inte lösbara i en handvändning, och det är svårt att rekrytera personal för att kompensera för till exempel APL-undervisning som faller bort under kortare perioder.

Problem med rättssäkerheten återkommer flera lärare och rektorer till. Lärare uttrycker att det är svårt att kontrollera uppgifter som görs hemma. Fusk riskerar att förekomma i ökad utsträckning och det är svårt för lärare att veta om till exempel eleven fått hjälp med en uppgift som är tänkt att klaras av på egen hand. Flera av de svarande upplever att betygsättning inte kan utföras på ett rättvist och likvärdigt sätt. Flera svarande pekar också på en dubbel utmaning i att genomföra bedömning på distans samtidigt som de nationella proven ställts in. Utan resultaten från de nationella proven går läraren miste om en viktig del i en allsidig bedömning av eleven, enligt flera kommentarer. En rektor berättar:

Alla moment går inte att genomföra på ett rättvisande sätt på distans. Elever som behöver visa sina kunskaper på olika sätt kan inte tillgodoses.

De svarande vittnar i flera fall om svårigheter med program eller kurser med många praktiska moment. En lärare skriver att:

Bedömning i praktiska delar blir svårmanövrerat då eleven behöver formativ bedömning för att ha möjlighet att se nästa utvecklingsbehov.

På vissa skolor hade man redan klarat av en del av de praktiska momenten under läsåret innan man växlade till fjärr- och distansundervisning. Dessa skolor har kunnat förlägga fler teoretiska moment till perioden med undervisning på distans. Flera av de svarande kommenterar att detta endast är en kortsiktig lösning och att problemen med att inte kunna genomföra praktiska moment kan öka under kommande läsår om undervisning ska bedrivas på distans.

Enkätsvaren visar att skolor har utnyttjat situationen med att ta in enskilda eller mindre elevgrupper till skolan för olika typer av examinationer och färdighetsprov. I ett förvärrat läge skulle även den möjligheten försvinna, vilket skulle försvåra situationen vad gäller bedömning och betygsättning avsevärt, enligt de svarande.

Situationen i grundskolan beskrivs ofta i kommentarerna som relativt normal och den huvudsakliga bilden från svaren är att bedömning och betygsättning pågår som vanligt.

En omständighet som många av de svarande inom grundskolan uppfattar som problematisk är när frånvaron bland såväl elever som personal är högre än normalt. Om frånvaron skulle vara fortsatt högre än normalt under nästa läsår riskerar det att påverka möjligheterna till bedömning av elever på ett negativt sätt. Ett antal av de svarande nämner de inställda nationella proven som en svårighet.

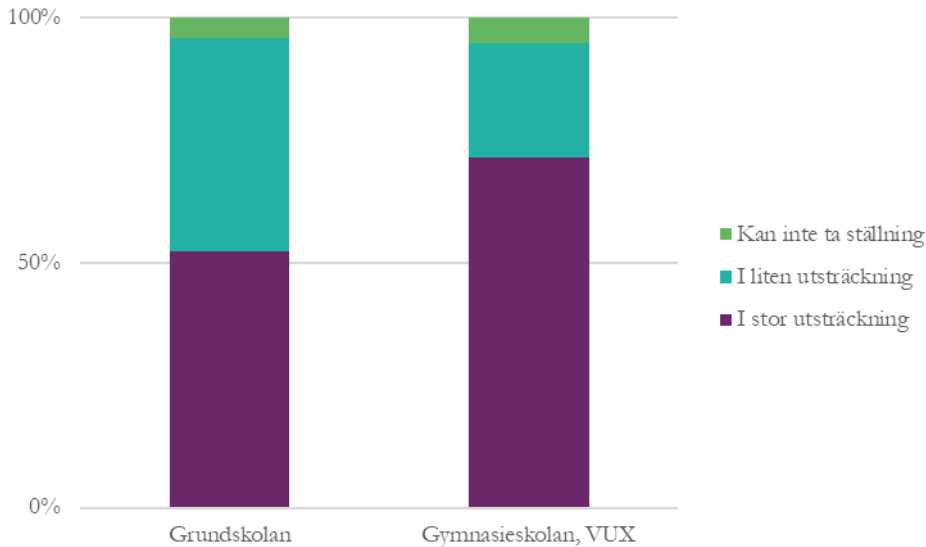
Om en förvärrad situation skulle uppstå bedömer de svarande att grundskolan riskerar att stänga eller övergå till fjärr- och distansundervisning. Detta skulle, enligt de svarande, påverka möjligheterna till bedömning och betygsättning i mycket stor utsträckning. Det här gäller framförallt undervisningen på låg- och mellanstadiet, där de svarande befarar att fjärr- och distansundervisning skulle bli mycket svårt att genomföra. En lärare skriver:

Det blir svårt att bedöma yngre elever vid distansundervisning. Hur mycket har de gjort själva, hur har möjligheterna till hjälp och stöd sett ut.

Skolornas möjligheter att ge elever extra anpassningar och särskilt stöd

Det är en relativt hög andel av de svarande som bedömer att skolans möjligheter att ge elever extra anpassningar och särskilt stöd påverkas i stor utsträckning om den nuvarande situationen fortsätter under nästkommande läsår. I gymnasieskolan och vuxenutbildningen är dock andelen högre än för personalen inom grundskolan där en nästan lika stor andel anser att coronapandemin påverkar i liten utsträckning. Enkätsvaren visar dock att betydligt fler inom grundskolan bedömer att påverkan blir större om läget förvärras och även grundskolan riskerar att stänga eller övergå till fjärr- och distansundervisning.

Diagram 2. De svarandes bedömning av i vilken utsträckning möjligheten att ge elever extra anpassningar och särskilt stöd påverkas under läsåret 20/21 om nuvarande situation fortsätter.

Utmaningar avseende extra anpassningar och särskilt stöd

Som tidigare nämnts uppger många av de som besvarat enkäten att coronapandemin har lett till en högre personalfrånvaro. Detta kan innebära extra utmaningar för skolan att tillgodose elevers behov av extra anpassningar och särskilt stöd. Personal inom grundskolan som besvarat enkäten lyfter att elever som är särskilt beroende av trygghet och rutiner riskerar att drabbas när ordinarie lärare är frånvarande.

Flera av de svarande beskriver att personalfrånvaro också innebär att speciallärare och specialpedagoger behöver vikariera för lärare, och därmed inte kan arbeta med sina ordinarie arbetsuppgifter. Flera kommentarer handlar också om att andra vikarier som ersätter ordinarie lärare inte alltid har den kunskap som krävs för att möta elever med särskilda behov. Det finns rektorer i grundskolan som menar att ett stort antal vikarier skapar oro hos elever i behov av särskilt stöd. En rektor berättar:

Utmaningen är när många lärare blir sjuka samtidigt och vikarier inte känner till elevernas behov. Det är svårt att hinna med att informera vikarierna om behoven.

En ofta återkommande kommentar i enkäten är att coronapandemin har lett till en ökad arbetsbelastning för lärarna. Det gör det svårare för lärare att hinna anpassa undervisningen för elever som behöver det och mindre grupper har slagits ihop till större elevgrupper. Dessa utmaningar gör att det sammantaget finns en risk för att elever med särskilda behov drabbas extra hårt under rådande situation. Det finns dock flera svarande som menar att skolan (även i den rådande situationen) kan ge

elever extra anpassningar och särskilt stöd i stort sett som vanligt så länge skolan är öppen.

Många av de svarande framhåller att elever i behov av extra anpassningar och särskilt stöd generellt har svårare att hantera undervisning på distans. Orsaker som nämns är att distansundervisning ställer extra stora krav på egna rutiner, ansvar och disciplin, vilket kan vara en utmaning för vissa grupper av elever. Det finns också elever som behöver en-till-en-undervisning, vilket är svårare att genomföra digitalt. Lärare som besvarat enkäten vittnar om att vissa elever upplever att det är svårare att ha en personlig relation med lärare och att ställa frågor vid fjärr- eller distansundervisning. En lärare skriver:

Många elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd är i behov av en personlig relation och det personliga samtalet. Detta påverkas mycket negativt av distansundervisningen och det är som lärare oerhört svårt att fånga upp elever som riskerar att falla emellan.

Flera kommentarer handlar om att fjärr- och distansundervisning ställer högre krav på elevernas digitala kompetens och stöttning från vårdnadshavare, vilket alla elever inte har tillgång till enligt de svarande.

Rektorer i gymnasieskolan och vuxenutbildningen som besvarat enkäten menar att det har varit en utmaning i sig för personalen att ställa om till distansundervisning, och att hitta goda lösningar och anpassningar för särskilt stöd kommer ta tid. Digitala anpassningar håller heller inte samma kvalitet, enligt vissa av de svarande. Enligt personal i gymnasieskolan som besvarat enkäten fungerar det att ge elever särskilt stöd och extra anpassningar så länge de har möjlighet att komplettera med undervisning på plats i skolan. En utmaning är dock att skolorna endast kan ta emot ett begränsat antal elever, vilket gör att det kan vara svårt för skolorna att bedöma vilka elever som har störst behov av att komma till skolan. Lärare i gymnasieskolan flaggar också för att det är svårare att identifiera och kartlägga elever i behov av särskilt stöd när undervisningen sker digitalt. Några lärare skriver:

Hitta eleverna i tid som behöver stöd när de är frånvarande eller vid distans.

Svårt att utreda behov, särskilt om det är nya elever.

Om situationen skulle förvärras ytterligare eller pågå under en längre tid i gymnasieskolan ser lärare en risk för att skolan kommer tappa elever i behov av särskilt stöd. En lärare säger:

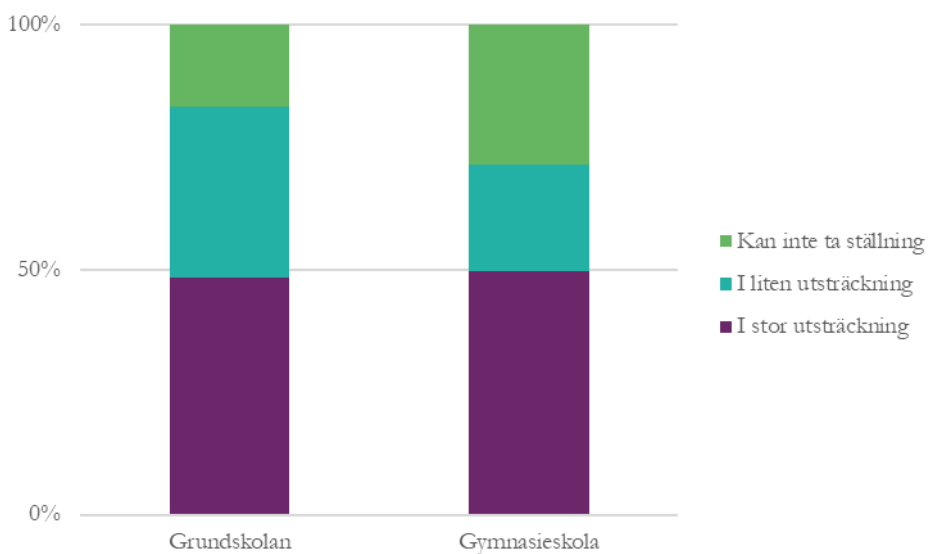
Idag kan vi sitta i teams och hjälpa eleven till en viss gräns. Men i längden om det här skulle fortsätta i höst kommer det att bli svårare. Jag tror vi tappar eleverna, de kommer att ge upp istället.

Vid en förvärrad situation i grundskolan framhåller de svarande att möjligheten för undervisning på plats för vissa elevgrupper behöver finnas likt som det nu finns för elever i gymnasieskolan. Flera av de svarande i grundskolan menar att vissa elever med särskilda behov inte alls skulle klara distansundervisning. Andra anser att om personalfrånvaron skulle öka ytterligare kommer särskilt stöd och extra anpassningar behöva bortprioriteras.

Skolornas arbete med elevhälsa

När personalen i skolan bedömer påverkan på elevhälsans möjlighet att fullgöra sitt uppdrag ser vi en liknande bild mellan grundskolan och gymnasieskolan samt vuxenutbildningen. En stor andel av de svarande bedömer att elevhälsan påverkas i stor utsträckning. Påverkan ser dock olika ut i de olika skolformerna, vilket beskrivs nedan. Andelen som inte kan ta ställning är betydligt högre bland de svarande i gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Denna andel är särskilt hög bland personal inom vuxenutbildningen.³

Diagram 3. De svarandes bedömning av i vilken utsträckning som elevhälsans möjligheter att fullgöra sitt uppdrag påverkas under läsåret 20/21 om nuvarande situation fortsätter.

Utmaningar avseende elevhälsans arbete

Utmaningarna för gymnasieskolan, som i nuläget bedriver elevhälsa på distans, kan sammanfattas med bristen på fysiska möten med elever i deras skolmiljö. Även elevhälsan i grundskolan upplevs påverkas av coronapandemins effekter i form av högre frånvaro bland såväl personal som elever.

När det gäller gymnasieskolan vittnar många svar om problematiken att bedriva ett fungerande förebyggande och främjande arbete på distans. En lärare skriver:

Elevhälsans arbete bygger, som skolans verksamhet som helhet, på personliga möten och relationsbyggande vilket inte fungerar bra alls på distans.

De svarande berättar också om betydelsen av elevernas hemmiljö, ett exempel:

³ Det finns inget lagkrav för huvudmän för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare att anordna elevhälsa.

En del elever klarar inte av distans, en del kan ha dålig hemmiljö.

Övergången till distansstudier har gjort att undervisningen påverkas mer av hemmiljön, en miljö som skolan har begränsad möjlighet att påverka. Problem i hemmiljön kan handla om dålig ergonomi och bristande tekniska lärverktyg, men också mer allvarliga faktorer som psykisk ohälsa eller missbruk bland vårdnadshavare. En rektor beskriver detta:

För de elever som av olika anledningar inte passar för distansundervisning på grund av diagnos, tunga hemförhållanden eller personlighet vore det förödande om de fortsatt behövde vara hemma på heltid.

Situationen förvärras enligt de svarande som arbetar i gymnasieskolan och vuxenutbildningen av det faktum att de elever som behöver elevhälsan allra mest inte med självklarhet är det som tar egna kontakter. Detta är något som också förekommer i den vanliga skolmiljön men som förstärks ytterligare i en situation med distansstudier. En lärare skriver:

De elever som behöver mest hjälp är de som hörs minst, kräver minst.

På en del gymnasieskolor har man hanterat elevhälsoarbetet genom att möta eleverna en och en eller i mindre grupper på skolan. Flera av de svarande uttrycker oro för vad en förvärrad situation skulle innebära. Om ytterligare restriktioner införs kan det innebära att även denna möjlighet till fysiska möten försvinner. Utöver konsekvenserna för enskilda elever när elevhälsan inte kan genomföra sitt uppdrag berättar flera lärare och rektorer också om minskad måluppfyllelse som en tydlig konsekvens på längre sikt. Några rektorer skriver:

Inget kan ersätta det personliga mötet. Det är mycket svårt att arbeta förebyggande, nu får man arbeta kompensatoriskt.

Klart att vi kan ge stöd på avstånd men att knyta kontakter över en skärm och hjälpa eleverna med psykiska såväl som fysiska problem digitalt är svårt.

Bland de svarande inom grundskolan ges ofta bilden att det mesta fungerar som vanligt vad gäller elevhälsans arbete, även om flera svar i enkäten vittnar om att arbetet påverkas av den rådande situationen. En del av de svarande vittnar om hur elevhälsan anpassar sig till elevers behov och hittar nya sätt att arbeta, en av de svarande skriver:

Elevhälsan är mycket flexibel. Chattar, smsar, ringer, mailar och har digitala möten med elever och vårdnadshavare.

Liksom inom flera andra områden hänvisas till större personalfrånvaro, vilket leder till att elevhälsan i en del fall arbetar mindre förebyggande och mer med att åtgärda uppkomna situationer. Flera svarande spekulerar i att detta kan förorsaka förseningar när det gäller utredningar och elevhälsans systematiska kvalitetsarbete i en förlängning. En del rektorer uttrycker oro för att elevhälsans personal rekryteras till andra mer prioriterade sjukvårdsuppdrag i ett förvärrat läge. En rektor skriver att:

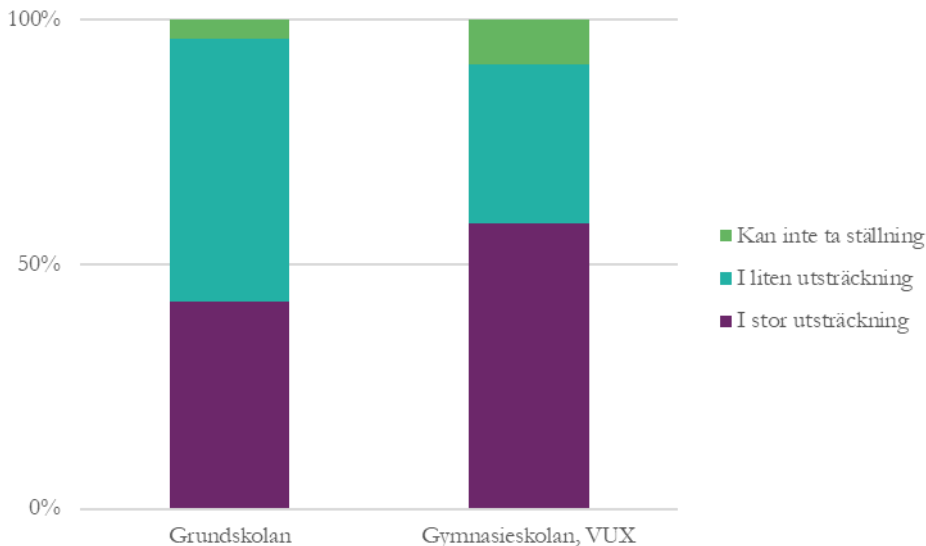
Då [i ett förvärrat läge] är det nog helt säkert så att elevhälsans personal lånas till annat, och vår elevhälsa mer eller mindre upphör, vilket vore förödande. Men kanske nödvändigt beroende på situationen.

I ett förvärrat läge beskriver många svarande att elevhälsan kommer få problem på grund av begränsad möjlighet att möta eleverna fysiskt. Yngre barn kan också ha begränsningar när det gäller vilka digitala kontakter de kan ha med elevhälsan.

Skolornas möjlighet att ge eleverna trygghet och studiero

Bland de svarande är det en större andel bland personalen i gymnasieskolan och vuxenutbildningen som bedömer att elevernas möjlighet till trygghet och studiero påverkas, se diagram 4. I grundskolan är det en majoritet av de svarande som anser att elevernas trygghet och studiero påverkas i liten utsträckning.

Diagram 4. De svarandes bedömning av i vilken utsträckning som elevernas möjlighet trygghet och studiero påverkas under läsåret 20/21 om nuvarande situation fortsätter.

Utmaningar avseende elevernas trygghet och studiero

Många av de svarande framhåller att situationen som varit under vårterminen har påverkat eleverna. Lärare nämner att de har sett en oro bland eleverna över situationen, vilket har påverkat klimatet i skolmiljön. Detta är något som också lyfts fram som en risk vid ett förvärrat läge, att situationen skulle leda till ökad oro och påverka elevernas skolgång ännu mer.

Även i detta sammanhang nämns hög frånvaro av ordinarie personal i grundskolan som en utmaning. Särskilt bland rektorer påpekas att detta leder till att inarbetade rutiner och arbetssätt rubbas. Flera kommentarer vittnar om att det, på grund av stor frånvaro, varit färre vuxna närvarande omkring eleverna under vårterminen. Om detta är en situation som uppstår även under nästa läsår kan det fortsätta att

påverka både arbetsro under lektioner och möjligheterna att upprätthålla en trygg miljö i skolan. En svarande beskriver:

Färre vuxna trygga personer som elever har relation och förtroende för leder till att konflikter inte blir uppmärksammade, utredda och lösta.

Bland de svarande finns också många som upplever att det inte har varit en så stor påverkan avseende trygghet och studiero under vårterminen. Vidare menar andra att en viss frånvaro bland eleverna snarast kan bidra till ökad studiero för de elever som befinner sig i skolan.

I gymnasieskolan och vuxenutbildningen, där distansundervisning har genomförts under större delen av vårterminen, framträder en annan bild. De svarande framhåller att skolan har begränsade möjligheter att upprätthålla trygghet och studiero när eleverna inte befinner sig i skolans lokaler. När eleverna deltar i undervisningen från hemmet är det i stor utsträckning hemmiljön som avgör vilken studiero som eleverna kan få. Många svarande vittnar också om stora skillnader i elevernas möjligheter att skapa en bra studiemiljö i hemmet. Exempelvis nämns att eleverna upplever fler distraktionsmoment i hemmet, vissa delar hemmet med andra familjemedlemmar som studerar eller arbetar hemifrån. En av de svarande skriver:

Hemmiljön ser olika ut, ingen likvärdighet. Vissa har lugn och ro och stödjande föräldrar. Andra har det inte.

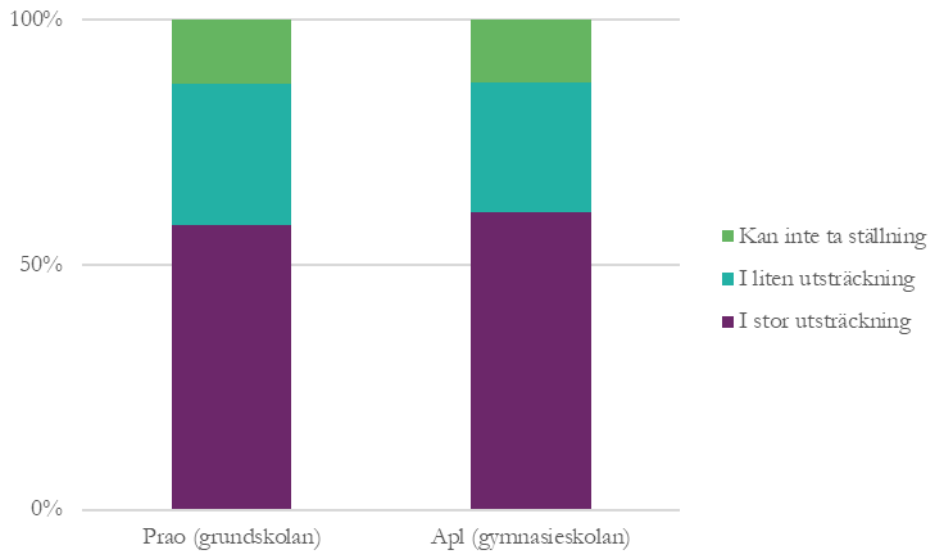
Även elevernas trygghet kan påverkas negativt om distansundervisningen pågår under lång tid. Många av de svarande framhåller att vissa elever har en problematisk hemmiljö och därför har skolan som en trygg punkt i tillvaron. Lärare som bedriver distansundervisning uttrycker i flera fall också att de tycker sig se ett sämre mående bland vissa elever till följd av distansundervisningen. Exempelvis nämns att elevernas sociala kontakter minskar när de studerar från hemmet. Skolans möjlighet att se och agera på kränkningar minskar också när en större del av elevernas interaktion sker via Internet och sociala medier.

Elevernas möjlighet att genomföra prao och arbetsplatsförlagt lärande

När de svarande i grundskolan bedömer elevernas möjligheter att genomföra prao är det en relativt stor andel som svarar att de inte kan ta ställning, många av dessa är lärare som undervisar i de lägre årskurserna. Om man särskilt tittar på svaren från lärare som undervisar på högstadier är det en klar majoritet av de svarande som anser att elevernas möjlighet att genomföra prao under nästa läsår påverkas i stor utsträckning, se diagram 5.

Bilden är liknande för personal i gymnasieskolan. Sett till alla svar är det en stor andel som inte kan ta ställning. I diagram 5 visas endast svaren från lärare som huvudsakligen undervisar på yrkesprogram. I denna grupp är det en majoritet som anser att elevernas möjlighet att genomföra arbetsplatsförlagt lärande påverkas i stor utsträckning under nästa läsår om nuvarande situation fortsätter.

Diagram 5. De svarandes bedömning av elevernas möjligheter att genomföra prao (i grundskolan) respektive arbetsplats förlagt lärande (i gymnasieskolan och vuxenutbildningen) under läsåret 20/21 om nuvarande situation fortsätter.⁴

Utmaningar avseende prao och arbetsplatsförlagt lärande

Elevernas möjligheter att genomföra prao och arbetsplatsförlagt lärande är områden där de svarande ser stora utmaningar inför kommande läsår. Många kommentarer hänvisar till en svår situation under vårterminen till följd av coronapandemins påverkan på näringslivet och andra samhällsfunktioner. Många beskriver en minskning i tillgång på företag och andra verksamheter som kan ta emot elever för prao och arbetsplatsförlagt lärande. Företag som befinner sig i en ansträngd situation eller som har dragit ner på sin verksamhet varken vill eller kan ta emot elever, enligt de svarande.

Flera av de svarande säger att man på deras skola gjort bedömningen att prao eller arbetsplatsförlagt lärande på en arbetsplats har varit olämpligt att genomföra under vårterminen, med hänsyn tagen till elevernas säkerhet eller att inte bidra till ökad rörlighet i samhället. Andra menar att deras skola har valt att prioritera annan undervisning under vårterminen. Därför har dessa moment förlagts till skolan eller i vissa fall skjutits på framtiden. Om situationen med smittspridning i samhället fortsätter under nästa läsår kan det bli fortsatt stora utmaningar med att genomföra prao och arbetsplatsförlagt lärande. Om situationen skulle förvärras ser många av de svarande mycket stora svårigheter med att genomföra prao och arbetsplatsförlagt lärande ute på arbetsplatser.

⁴ Figuren visar endast svar från grundskolelärare som huvudsakligen undervisar i högstadiet respektive gymnasielärare som huvudsakligen undervisar på yrkesprogram.

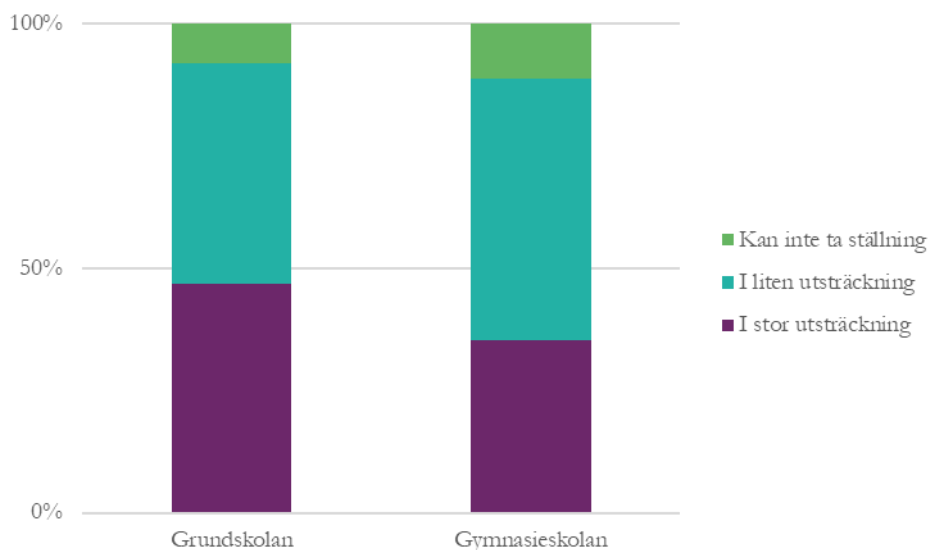
Vissa av de svarande pekar på att det är vissa branscher som har haft extra svårt att erbjuda elever platser. De branscher som nämns mest frekvent är vård och omsorgsarbete, viss service, turism och besöksnäring. När det gäller arbetsplatsförlagt lärande inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen är det därför större utmaningar att få tillgång till platser inom vissa yrkesprogram, exempelvis vård och omsorgsprogrammet samt hotell och turismprogrammet.

Det ges samtidigt en annan bild från andra svarande. Vissa menar att påverkan under vårterminen inte har varit särskilt stor, att elever har kunnat genomföra prao eller arbetsplatsförlagt lärande som planerat. Det nämns också skolor som har utökat det arbetsplatsförlagda lärandet under en period när gymnasieskolan ställde om till distansundervisning.

Skolornas möjlighet att genomföra utvecklingssamtal

En majoritet av de svarande anser att skolans möjlighet att genomföra utvecklingssamtal påverkas i liten utsträckning om nuvarande situation fortsätter. Andelen som anser att utvecklingssamtalen påverkas i stor utsträckning är något högre bland personal i grundskolan, se diagram 6.

Diagram 6. De svarandes bedömning av i vilken utsträckning möjligheten att genomföra utvecklingssamtal påverkas under läsåret 20/21 om nuvarande situation fortsätter.

Utmaningar avseende möjligheten att genomföra utvecklingssamtal

En betydande andel av de svarande i både grundskolan och gymnasieskolan ser att det är möjligt att genomföra utvecklingssamtal, både om nuvarande situation fortsätter och om situationen förvärras.

För de utvecklingssamtal som sker på plats i grundskolan är det dock en utmaning att hålla avståndsgränserna. Enligt de svarande som arbetar inom grundskolan förekommer det också att vårdnadshavare inte vill komma till skolan på grund av

rädsla för smitta. Det finns också lärare som är rädda för smitta och skolor som har restriktioner kring vårdnadshavares närvaro i skolan. Det gör att det kan bli svårt att genomföra utvecklingsamtal på plats i skolan. Om situationen förvärras ser vissa av de svarande att det av dessa anledningar inte kommer vara möjligt att genomföra samtalen på plats i skolan. En lärare säger:

Kommer vara svårt att genomföra utvecklingsamtal då vi håller distans och vi ber föräldrar att inte komma in i skolbyggnaden.

Enligt flera av de svarande går utvecklingsamtal att genomföra på nya sätt som är anpassade för den rådande situationen, antingen skriftligt, utomhus eller digitalt (via telefon eller videosamtal). Det finns svarande som arbetar i gymnasieskolan som lyfter att det finns fördelar med att ha ett digitalt samtal eftersom det då är lättare att få vårdnadshavare att delta. Samtidigt finns det andra utmaningar med det digitala samtalet. Flera av de svarande anser att skolan behöver hitta sätt att även i det digitala rummet skapa personlig kontakt med vårdnadshavare och elever samt att kunna visa underlaget som samtalet kretsar kring. Digitala utvecklingsamtal kräver också att eleverna har tillgång till fungerande teknik i sin hemmamiljö och att vårdnadshavare har tillräcklig kunskap för att använda tekniken. Enligt lärare och rektorer som besvarat enkäten är så inte alltid fallet. Det kan också vara svårt att genomföra digitala samtal där det finns behov av tolk. En lärare beskriver:

Samtalen skulle kunna genomföras digitalt och/eller per telefon men dock svårt för de föräldrar som har ett annat modersmål då detta innebär en tredje part av tolk och det kan många gånger vara svårt att få ihop.

Rådande situation har enligt många svarande bland lärare i såväl grundskolan som gymnasieskolan lett till ett bristfälligt bedömningsunderlag (särskilt i praktiska moment) för vissa elever som också påverkar samtalet kring elevernas utveckling under samtalet. Det finns lärare och rektorer i både grundskolan och gymnasieskolan som lyfter att lärares höga sjukfrånvaro och ökade arbetsbelastning på grund av pandemin kan göra att det är svårt att hinna med utvecklingsamtalen.

Vid en förvärrad situation menar flera av de svarande bland lärare i grundskolan att utvecklingsamtalen bör prioriteras bort eller spridas ut under en längre period.

Skolornas möjlighet att erbjuda skolmåltider

Det finns riktlinjer från Folkhälsomyndigheten kring hur skolorna ska minimera risken för smittspridning i samband med skolmåltiderna. Utifrån svaren i enkäten är det många som upplever att det är svårt att i praktiken följa riktlinjerna. Bland svaren finns dock också de som menar att man inte har påverkats av situationen hittills när det gäller skolmåltiderna.

Ett förvärrat läge skulle medföra logistiska problem om krav skulle ställas på att elever i grundskolan ska serveras skolmåltid vid distansundervisning. En del elever

skulle vara beroende av skolskjuts för att komma till skolan och äta medan andra skolor eventuellt skulle lösa situationen med matkuponger.

Situationen i gymnasieskolan är redan sådan att eleverna i vissa fall erbjuds skolmåltider på andra sätt än vid ett normalläge. Enligt de svarande i enkäten har elever i vissa fall möjlighet att hämta mat i skolan (eller en annan närliggande skola). Andra skolor erbjuder elever matkuponger som kan utnyttjas på restauranger. Flera rektorer svarar i enkäten att nya sätt att erbjuda skolmåltider i gymnasieskolan innebär högre kostnader för huvudmännen. Många kommentarer vittnar också om att eleverna inte alltid utnyttjar skolornas erbjudanden om alternativa skolmåltider.

Bilaga: Ytterligare information om undersökningen

Nedan beskrivs övergripande Skolverkets genomförande av undersökningen som ligger till grund för resultaten och analysen i denna rapport.

I rapporten redovisas resultaten av den enkätundersökning som Skolverket genomförde under perioden 15–25 maj 2020. Enkäten riktades till all personal inom grundskolan (inklusive sameskolan, specialskolan och grundsärskolan), gymnasieskolan (inklusive gymnasiesärskolan) samt vuxenutbildningen (dvs. komvux och särvox). Syftet med undersökningen var att få en bred bild av vilka utmaningar som personalen inom skolan ser kan uppstå om effekterna av coronapandemin fortsätter att påverka skolan över läsåret 20/21. De svarande fick ta ställning till två olika lägen:

- Ett första läge där den situation som rått under vårterminen 2020 fortsätter under nästkommande läsår
- Ett andra läge där smittspridningen förvärras, vilket skulle kunna leda till att ytterligare restriktioner införs i skolan och i samhället

De svarande fick ta ställning till ett antal frågeområden och dels bedöma i vilken utsträckning området påverkas, dels beskriva de utmaningar som de ser utifrån de två olika lägena.⁵

Enkäten publicerades som ett öppet frågeformulär som fanns tillgängligt på Skolverkets webbplats. Det innebär att enkäten bygger på ett självrekryterat urval. Sammanlagt genererade enkäten drygt 6 300 svar. Denna metod för att samla in svar bidrar till flera påtagliga begränsningar i hur materialet kan analyseras. Det är viktigt att understryka att resultaten inte bygger på ett representativt urval, därför representerar resultatet endast de som har besvarat enkäten och kan inte generaliseras till en större population. Det är mot bakgrund av detta som rapporten inte redovisar några specifika svarsandelar utan endast övergripande sammanställningar av svaren. Det bör också noteras att studien inte ger någon tillförlitlig bild av hur omfattande en viss problematik är inom skolväsendet.

Vidare är det sannolikt att en öppen enkät i högre utsträckning når ut till personer som följer Skolverkets hemsida eller på sociala medier. Det finns också en risk att även andra grupper än de vi i första hand vill nå har besvarat enkäten, till exempel föräldrar och lärare som inte längre är yrkesverksamma.

Att ställa frågor till ett självrekryterat urval av respondenter gör alltså dels att vi inte har kontroll över vilka som svarar på enkäterna, dels att vi saknar kunskap om vilka som inte svarar på Skolverkets frågor. Mot bakgrund av enkätens

⁵ Den svarsskala som användes för undersökningen var den samma genomgående i enkäten. I denna rapport redovisas svaren för alternativen ”I mycket stor utsträckning” och ”I ganska stor utsträckning” samlat. Likaså redovisas svaren samlat för alternativen ”I mycket liten utsträckning” och ”I ganska liten utsträckning”.

begränsningar kan resultaten endast tolkas som indikationer på vilken påverkan och vilka utmaningar som coronapandemin medfört för skolan.

Information om respondenterna

I tabellerna som följer redovisas vilka som besvarat enkäten. De svarande har fått besvara den fråga som utgör tabellens rubrik.

Som framgår av Tabell 1 är det främst personal i grundskolan och gymnasieskolan besvarat enkäten. Vi har dock inte kontrollerat för andelen svarande i relation till den totala populationen för respektive yrkeskategori i de olika skolformerna.

Tabell 1. I vilken skolform arbetar du huvudsakligen?

Skolform	Andel av de svarande
Grundskolan	58,7%
Gymnasieskolan	30,5%
Kommunal vuxenutbildning	6,8%
Grundsärskolan	2,1%
Gymnasiesärskolan	1,2%
Särskild utbildning för vuxna	0,6%
Specialskolan	0,2%
Sameskolan	0,0%

Antal svar: 6331.

Tabell 2 visar att de svarande främst arbetar i en skola med en kommunal huvudman.

Tabell 2. Typ av huvudman

Huvudmannatyp	Andel av de svarande
Kommunal	87,3%
Enskild	10,4%
Kommunalförbund	1,4%
Region	0,6%
Statlig	0,4%

Antal svar: 6269.

Av Tabell 3 framgår att främst personer som uppgett att de arbetar som lärare har besvarat enkäten.

Tabell 3. Vilken är din yrkesroll?

Yrkesroll	Andel av de svarande
Lärare	67,5%
Rektor eller biträdande rektor	8,8%
Speciallärare/Specialpedagog	7,9%
Annan yrkesroll	6,8%
Elevhälsopersonal	3,6%
Annan pedagogisk personal	3,4%
Förskollärare	2,0%

Antal svar: 6331.

Frågan i Tabell 4 besvarades endast av de som uppgett att de är lärare i grundskolan. Det är fler lärare i högstadiet än låg- och mellanstadiet som besvarat enkäten.

Tabell 4. I vilka årskurser undervisar du huvudsakligen?

Årskurs	Andel av de svarande
Årskurs 1 – 3	27,4%
Årskurs 4 – 6	30,0%
Årskurs 7 – 9	42,6%

Antal svar: 2319.

Tabell 5 visar att det är fler lärare som undervisar på ett högskoleförberedande program än på ett yrkesprogram eller introduktionsprogram som har besvarat enkäten.

Tabell 5. På vilket typ av program undervisar du huvudsakligen?

Typ av program	Andel av de svarande
Högskoleförberedande program	55,3%
Yrkesprogram	35,3%
Introduktionsprogram	9,5%

Antal svar: 1560.